

Zasadność istnienia kary nagany i możliwość jej stosowania za wykroczenie uchylania się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci

Reasonableness of a Reprimand and Its Applicability for Evading Mandatory Vaccinations for Children

The author discusses the current legal status through the prism of avoiding mandatory vaccinations for children in Poland. The main axis of the work the analysis of the legitimacy of a reprimand in the catalogue of penalties for this offence in relation to the child's legal guardians, who, despite the application of administrative enforcement measures, still do not carry out mandatory preventive vaccination. The reprimand is also assessed in terms of the goal that the legislator intends to achieve in relation to the offender. The work is supplemented by an analysis of the literature and jurisprudence on the application of reprimand.

Sebastian Czechowicz

magister prawa
Uniwersytet Łódzki

ORCID – 0000-0002-1770-1941

Słowa kluczowe:
kara nagany, obowiązkowe szczepienia
ochronne dzieci, uchylanie się, wykroczenie

Key words: penalty of reprimand,
mandatory vaccinations, evading, offence

<https://doi.org/10.36128/priw.vi34.186>

Wstęp

Obowiązkowe szczepienia ochronne w Polsce stanowią obowiązek o charakterze prawnym, czyli bezpośrednio wykonywalnym, wynikającym wprost z przepisów ustawy¹. Podstawy prawne obowiązku szczepień ugruntowane są

-
- 1 W tej kwestii wypowiedziały się wielokrotnie sądy administracyjne (por. np.: Por. np.: Wyrok NSA z dnia 1 sierpnia 2013 r., sygn. II OSK 745/12, LEX nr 1360426; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 28 września 2018 r., sygn. VII SA/Wa 2983/17, LEX nr 2584268; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 31 maja 2019 r., sygn. VII SA/Wa 2815/18, LEX nr 2686869).

w prawie administracyjnym², natomiast sankcja za uchylanie się od niego w prawie wykroczeń³. Katalog osób podlegających obowiązkowym szczepieniom ochronnym jest szeroki. W głównej jednak mierze dotyczą one dzieci. W realiach niniejszych rozważań uwaga skupiona zostanie właśnie na obowiązku szczepień ochronnych dzieci.

Za realizację obowiązkowych szczepień ochronnych dziecka odpowiadają jego przedstawiciele ustawowi, których obowiązkiem jest poddanie małoletniego lekarskiemu badaniu kwalifikacyjnemu, a następnie obowiązkowej iniekcji. W przypadku zaniechania takiego działania następuje wszczęcie postępowania egzekucyjnego na drodze postępowania egzekucyjnego w administracji⁴. Wówczas organ egzekucyjny będzie władny do nakładania grzywien w celu przymuszenia do wykonania obowiązkowego szczepienia ochronnego, jak i uprzedniego poddania się lekarskiemu badaniu kwalifikacyjnemu⁵.

W sytuacji, gdy organ egzekucyjny zastosuje środki egzekucji administracyjnej, a obowiązek w dalszym ciągu nie został wykonany, ma możliwość skierowania wniosku o ukaranie na podstawie art. 115 Kodeksu wykroczeń (k.w.)⁶. Zgodnie z art. 115§1 k.w. kto, pomimo zastosowania

-
- 2 Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t. j.: Dz. U. 2019, poz. 1495); Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych (t. j.: Dz. U. 2018, poz. 753).
 - 3 Art. 115 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (tekst jednolity: Dz. U. 2019, poz. 1238).
 - 4 Należy zaznaczyć, iż egzekucja obowiązkowych szczepień ochronnych jest dopuszczalna (por. Wyrok WSA w Krakowie z dnia 16 kwietnia 2013 r., syg. III SA/Kr 1103/12, LEX nr 1326296). Jako obowiązek o charakterze niepieniężnym podlegać będzie rygorom ustawowym przewidzianym dla egzekucji tej kategorii obowiązków (art. 117 i n. ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t. j.: Dz. U. 2019, poz. 1438 ze zm.). Szerzej na temat egzekucji administracyjnej obowiązku poddania dziecka szczepieniom ochronnym: Paweł Daniel, „Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych” *Przegląd Prawa Publicznego*, nr 4 (2014): 45-55.
 - 5 Na marginesie dodać wypada, że grzywna w celu przymuszenia do wykonania obowiązku nie stanowi kary za jego niewykonanie (por. Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 października 2016 r., syg. VII SA/Wa 2537/15, LEX nr 2090334).
 - 6 T. j.: Dz. U. 2019, poz. 1238.

środków egzekucji administracyjnej, nie poddaje się obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu, podlega karze grzywny do 1500 złotych albo karze nagany. Tej samej karze podlegać będzie opiekun prawny lub faktyczny, który sprawując pieczę nad osobą małoletnią lub bezradną, pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej, nie poddaje jej określone w §1 szczepieniu ochronnemu (art. 115§2 k.w.). Zatem w przypadku dzieci to rodzice (odpowiednio: opiekunowie prawni lub faktyczni) będą odpowiadać za uchylenie się od zaszczepienia dziecka, pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej. Istotną kwestią dla pociągnięcia do odpowiedzialności za wykroczenie przedstawicieli ustawowych dziecka będzie wystąpienie do sądu karnego z wnioskiem o ukaranie przez organ właściwy⁷. Organem tym będzie organ egzekucyjny, a więc wojewoda⁸.

Instytucją, która budzić może uzasadnione wątpliwości, a poruszana na łamach niniejszej pracy pozostaje kara nagany, wyróżniona jako jedna z możliwości do zastosowania wobec obwinionego za wykroczenie z art. 115 k.w. Należy zastanowić się, czy i w jakim zakresie należy stosować tę karę w stosunku do przedstawicieli ustawowych dziecka, którzy uchyłili się od poddania go obowiązkowym szczepieniom ochronnym i pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej w dalszym ciągu nie poddali go obowiązkowemu zaszczepieniu na określone choroby zakaźne.

2. Kara nagany w katalogu kar za wykroczenia w świetle literatury przedmiotu i orzecznictwa sądowego

Polski ustawodawca, wprowadzając Kodeks wykroczeń, określił zamknięty katalog kar przewidzianych za ich popełnienie⁹. Wśród nich znajduje się kara nagany. W literaturze przedmiotu brakuje kompleksowej analizy tej instytucji prawa wykroczeń. Małe zainteresowanie karą nagany może

- 7 Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy, który uniewinnił obwinionego za niepoddanie dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu, gdyż w postępowaniu działał organ nieuprawniony do prowadzenia postępowania egzekucyjnego, a następnie skierowania wniosku o ukaranie (por. Wyrok SN z dnia 8 stycznia 2016 r., syg. V KK 306/15, LEX nr 1963649).
- 8 Stanowisko to jest utrwalone w orzecznictwie sądów administracyjnych (por. np.: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 kwietnia 2019 r., syg. VII SA/Wa 2248/18, LEX nr 2675843; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 5 czerwca 2019 r., syg. VII SA/Wa 3100/18, LEX nr 2690434). Odmienny pogląd wyraził WSA w Białymstoku (zob. Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 16 kwietnia 2013 r., syg. II SA/Bk 89/13, LEX nr 1310133).
- 9 W art. 18 k.w. wskazano, że karami są: areszt, ograniczenie wolności, grzywna i nagana. Katalog kar ma zatem charakter zamknięty.

wynikać zarówno z symbolicznej wręcz dolegliwości tej kary, jak i stosunkowo niewielkim odsetkiem jej wymierzania¹⁰. Przyznać trzeba, że kary tej nie można w żaden sposób wycenić, tym bardziej *in abstracto* dostrzec jej dolegliwości, jako cechy sprzężonej z samym pojęciem kary. Trudno także zauważyć w niej odzwierciedlenie zarówno funkcji prawa karnego *sensu largo*, jak chociażby funkcji prewencyjnej.

Analizując karę nagany należy na wstępie zgodzić się z poglądem Radosława Krajewskiego, że kara ta ma niewielkie zastosowanie praktyczne¹¹. Niewątpliwie nagana jest karą najłagodniejszą. Trafnie charakteryzują ją przedstawiciele doktryny. Zdaniem Bolesława Kurzępy winna ona być stosowana wraz ze środkami karnymi lub środkami oddziaływania społecznego¹². Tomasz Bojarski podkreśla symboliczny charakter kary nagany, jednocześnie aprobując jej obecność w katalogu kar za wykroczenia, gdyż jego zdaniem istnieją przypadki, w których stosunkowo drobne naruszenia porządku prawnego implikują zasadność stosowania kary nagany czyniąc ją wystarczającą¹³. Jak słusznie wskazuje Julia Kosonoga-Zygmunt, kara nagany nie przysparza bowiem dolegliwości natury fizycznej ani ekonomicznej, o skonkretyzowanym, wymiernym i realnym charakterze¹⁴.

Dokonując charakterystyki kary nagany należy dostrzec jej cel wychowawczy. Orzeczenie nagany i jej zwerbalizowanie w stosunku do obwinionego może powodować skłonienie go do pewnych refleksji, jednakże jest to trudne do empirycznego zbadania ze względu na pewien subiektywizm kary nagany. Taka kara może mieć duże znaczenie dla sprawcy wykroczenia, który ze względu na prawidłowo ukształtowane postawy społeczne rozumie, że popełniając wykroczenie swoim zachowaniem naruszył porządek prawny. Samo postępowanie przed sądem, a następnie ukaranie są dla niego wystarczającym napiętnowaniem. Tylko wówczas wydaje się słuszne i celowe orzeczenie kary nagany. Z drugiej jednak strony, wobec innego obwinionego

-
- 10 Wymierzanie kary nagany waha się w przedziale 2,5-3% ogółu postępowań w sprawach o wykroczenia (zob. Marek Marczewski, *Wykroczenia w świetle statystyki policyjnej i sądowej* (Warszawa: Wydawnictwo IWS, 2018), 20.
- 11 Radosław Krajewski, „Kara nagany za wykroczenia” *Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania UKW*, t. III (2013): 75.
- 12 Bolesław Kurzępa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz* (Warszawa: Lexis Nexis, 2008), 158.
- 13 Tadeusz Bojarski, „Komentarz do art. 18 Kodeksu wykroczeń”, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, wyd. 6. (Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2019), 109.
- 14 Julia Kosonoga-Zygmunt, „Kara nagany w systemie sankcji za wykroczenia” *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, nr 1 (2017): 94.

kara nagany nie będzie spełniała żadnych stawianych przed nią celów, chociażby ze względu na wspomniane ukształtowane postawy społeczne, które w tym przypadku są mocno dostosowane do wyznawanego przez obwinionego systemu wartości, którymi kieruje się w życiu. Przejawiające się na przykład pogardą dla obowiązującego prawa, czy niejednokrotnym naruszaniem jego reguł. Sąd winien zatem – obok oceny wagi popełnionego wykroczenia – uważnie obserwować postawę sprawcy oraz dogłębnie zweryfikować całość kształtu jego postawy społecznej (a więc zachowanie przed popełnieniem wykroczenia, a także po jego popełnieniu).

W art. 36 k.w. wskazano, że karę nagany można orzec w przypadku, gdy ze względu na charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy należy przypuszczać, że zastosowanie tej kary jest wystarczające do wdrożenia go do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego. Kary nagany nie można orzec za wykroczenie o charakterze chuligańskim (art. 36§2 k.w.). Dostrzec należy więc następujące elementy determinujące możliwość wymierzenia kary nagany. Przede wszystkim jest to waga naruszenia porządku prawnego skutkującego wypełnieniem znamion konkretnego wykroczenia. Obok tego immanentnym elementem będą właściwości i warunki osobiste sprawcy. W tej przesłance mieścić się zatem będą wspomniane powyżej cechy sprawcy, jego nastawienie, zachowanie, wyznawane wartości społeczne, które dadzą obraz sfery wewnętrznej obwinionego, czy jest podatny na autorytet sądu wymierzającego karę nagany. Innymi słowy, czy kara nagany będzie celowa ze względu na postawę sprawcy, przy jednoczesnym niewielkim stopniu naruszenia porządku prawnego. Będzie to relewantne w trakcie weryfikacji dyrektyw wymiaru kary za konkretne wykroczenie¹⁵.

Godzien aprobaty pogląd wyraziła Mirosława Melezini, wskazując, że dolegliwość kary nagany wyraża się w moralnym potępieniu obwinionego za wykroczenie, a wobec tego kara nagany będzie celowa jedynie w stosunku do sprawców, którzy posiadają swoistą wrażliwość w stosunku do społecznego systemu wartości¹⁶. Zatem – jak stwierdzono powyżej – będą to sprawcy wyczuleni na oceny moralne swoich zachowań, mający szacunek do wydanego orzeczenia i przejawiający respekt wobec przestrzegania porządku prawnego, odbierający karę nagany, jako wyraz dezaprobaty ze strony sądu, a więc i państwa, społeczeństwa, w którym żyją wobec ich zachowania. Podobnie twierdzi Violetta Konarska-Wrzosek, wskazując, że kara nagany stanowi

15 Badane będzie przede wszystkim, czy kara spełnia swoje funkcje (prewencyjną, wychowawczą, sprawiedliwościową). Zob. Agnieszka Kania, „Ogólne dyrektywy wymiaru kary za wykroczenia” *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XLI (2016): 123, 1250-126, 129.

16 Mirosława Melezini, „Kara nagany”, [w:] *System Prawa Karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie*, t. VI, red. Mirosława Melezini (Warszawa: C.H. Beck, 2010), 377 i n.

wyłącznie dolegliwość o charakterze psychicznym. Zatem będzie to szczególnie wyraz potępienia czynu sprawcy, oddziałujący na niego tak samo, jak potępienie typu moralnego¹⁷.

Kara nagany jest zdecydowanie karą najłagodniejszą. Świadczy przede wszystkim o tym hierarchia kar określona w art. 18 k.w.¹⁸. Charakteryzując karę nagany należy odnieść się po krótko do praktycznego stosowania nagany. Kara nagany istnieje w polskim porządku prawnym w wielu aktach prawnych, nie tylko w Kodeksie wykroczeń¹⁹. Jednak każdorazowo jej funkcja będzie tożsama. Wychować obwinionego poprzez swoistą perswazję i wpłynięcie za pomocą autorytetu organu orzekającego na jego psychikę i nastawienie do porządku prawnego. Analizując zapadłe orzeczenia sądów natrafić można na pogląd, że karę nagany „można orzec tylko wtedy, gdy ze względu zarówno na charakter, jak i okoliczności przewinienia lub właściwości i warunki osobiste policjanta należy zasadnie przypuszczać, że jej zastosowanie jest wystarczające do uświadomienia mu, iż poszanowanie prawa i uznanych powszechnie za najważniejsze zasad współżycia społecznego jest jego powinnością”²⁰. Uznać należy go za trafny, w szczególności, że wskazuje na zasadnicze aspekty podkreślane już w literaturze przedmiotu, mianowicie przede wszystkim wychowawczą funkcję tej kary, która ma spowodować w obwinionym zmianę nastawienia wobec porządku prawnego, szacunek do niego i na zasadzie autorytetu sądu uświadomienie mu, przez tę dolegliwość, określonego zachowania. Podobne stanowisko znajduje odzwierciedlenie w wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu, który stosowanie kary nagany

17 Violetta Konarska-Wrzosek, „Szczególne dyrektywy sądowego wymiaru kary”, [w:] *System Prawa Karnego. Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, t. V, wyd. 2 (Warszawa: C.H. Beck, 2017), 346-347.

18 Por. np. Wyrok SN z dnia 16 listopada 2011 r., syg. III KK 280/11, LEX nr 1055029.

19 Kara nagany występuje najczęściej jako jedna z sankcji wymierzanych na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej. Szerzej: Radosław Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim* (Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013), 380; Kosonoga-Zygmunt, „Kara nagany”, 95-99. Przykładowo powołać można przepisy odnoszące się do odpowiedzialności dyscyplinarnej: §7 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 maja 2020 r. w sprawie przeprowadzania postępowania dyscyplinarnego wobec funkcjonariuszy Straży Granicznej (Dz. U. 2020, poz. 897), czy §38 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 29 lipca 1993 r. w sprawie postępowania dotyczącego odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii (Dz. U. 1993, nr 79, poz. 371).

20 Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 3 stycznia 2013 r., syg. II SA/Go 942/12, LEX nr 1270409.

dopuszcza w przypadku, kiedy „postępowanie sprawcy wskazuje, że popełnienie przez niego czynu zabronionego było zachowaniem incydentalnym i mimo niewymierzenia kary przewidzianej za dany czyn będzie on przestrzegał zarówno porządku prawnego, jak i zasad współżycia społecznego”²¹.

Warto także przytoczyć istotny pogląd Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, który rozpatrując sprawę o wykroczenie wskazał przy wymierzaniu kary nagany, że „ze względu na charakter czynu, który stanowił drobne wykroczenie oraz okoliczności dotyczące osoby obwinionego, niekaranego dotychczas za podobne przestępstwa ani wykroczenia, kara nagany będzie wystarczająca dla osiągnięcia wobec niego celów kary i poszanowania zasad porządku prawnego w przyszłości. Zważywszy, że sam udział obwinionego w postępowaniu jurysdykcyjnym przed Sądem będzie już dla niego karą w zupełności wystarczającą, nie ma bezwzględnej konieczności karania obwinionego grzywną. Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Sąd Okręgowy ocenił, że jedynie wymierzenie obwinionemu kary nagany może być uznane za sprawiedliwą reakcję na przypisane mu wykroczenie, nienoszącą znamion nadmiernej surowości”²². Z orzeczenia tego wyprowadzić można następujące przesłanki, których zaistnienie warunkować będzie możliwość wymierzenia kary nagany. Przede wszystkim jest to uprzednia niekaralność i niska waga naruszenia porządku prawnego. Co także istotne, z punktu widzenia niniejszych rozważań, to fakt, że już samo uczestnictwo w postępowaniu jest wystarczającym napiętnowaniem sprawcy wykroczenia. Ważnym aspektem jest pojedyncze zachowanie obwinionego, niestanowiące zamierzonego zespołu wielu zachowań godzących w dobro prawne.

Poczynione powyżej uwagi okażą się cenne na dalszym etapie tytułowych rozważań, gdzie zostanie dokonana analiza kary nagany, która przewidziana jest za wykroczenie polegające na uchyleniu od obowiązkowego szczepienia ochronnego.

3. Kara nagany za uchylenie się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci

Jak wskazano, kara nagany jest dolegliwością o charakterze symbolicznym, mającym na celu napiętnowanie moralne sprawcy wykroczenia. Stosowanie kary nagany winno być realizowane wówczas, gdy charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy pozwalają na obiektywne przypuszczenie, że zastosowanie tej kary jest wystarczające do wdrożenia go do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

21 Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 25 listopada 2019 r., syg. IV Ka 1108/19, LEX nr 2769786.

22 Wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 20 grudnia 2016 r., syg. VI Ka 520/16, LEX nr 2199802.

Podkreślenia wymaga przesłanka charakteru i okoliczności czynu, czyli przede wszystkim niskiej wagi naruszenia porządku prawnego.

Kara nagany została przewidziana (obok kary grzywny do 1500 zł) w art. 115 k.w. penalizującego uchylanie się od obowiązkowych szczepień ochronnych. W odniesieniu do prezentowanego problemu skupić należy się na art. 115§2 k.w., który odpowiedzialnością za nieszczepienie obciąża każdego, kto, sprawując pieczę nad osobą małoletnią lub bezradną, pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej nie podda jej obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu.

Należy mieć na uwadze, że wykroczenie polegające na niepoddaniu dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu jest wymierzone w głównej mierze przeciwko bezpieczeństwu zdrowotnemu dziecka zagrażając jego zdrowiu, jako dobru prawem chronionemu. Faktem jest, że szczepienia ochronne są zarówno najlepszą formą zapobiegania chorobom zakaźnym w skali całego społeczeństwa, jak i zapewniają ochronę przez nawrotem ciężkich chorób zakaźnych, które niegdyś dziesiątkowały ludność²³.

W przypadku art. 115 §2 k.w. penalizowanym zachowaniem jest niepoddanie dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu. Karze podlegać będą osoby sprawujące pieczę nad małoletnim, a więc przedstawiciele ustawowi (rodzice), opiekunowie prawni lub faktyczni dziecka, którzy pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej nie poddali go obowiązkowemu zaszczepieniu na określoną chorobę zakaźną. Już z pobieżnej analizy ustawowego opisu omawianego wykroczenia jawi się następujący wniosek: nie tylko zamiar bezpośredni, ale przede wszystkim pewna ciągłość uchylania się od obowiązku szczepień, pomimo interwencji na drodze postępowania egzekucyjnego w administracji i nakładania grzywien w celu przymuszenia do wykonania obowiązku determinować będzie bezprawne zachowanie np. przedstawicieli ustawowych dziecka. Widoczny jest zatem wymóg umyślności i zamiaru bezpośredniego w dodatku rozciągnięty w czasie. Nie będzie to

23 Powoływać można wiele przykładów z literatury przedmiotu – zob. np.: Louis A. Weithorn, Dorit Rubinstein Reiss, „Legal approaches to promoting parental compliance with childhood immunization recommendations” *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, vol. 18 (2018): 1611 i n. Także raporty przygotowywane przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego-Państwowy Zakład Higieny obrazują tendencję, że wysoki poziom zaszczepień skutkuje przynajmniej ponad 90% wyeliminowaniem chorób zakaźnych – por.: http://wwwold.pzh.gov.pl/oldpage/epimeld/index_p.html. [dostęp: 5.05.2020]. Podkreślają to wreszcie krajowe autorytety w dziedzinie medycyny i epidemiologii – zob.: <https://gis.gov.pl/aktualnosci/prezes-nrl-i-glowny-inspektor-sanitarny-ws-przypadkow-odmowy-poddania-sie-obowiazkowemu-szczepieniu-ochronnemu>. [dostęp: 5.05.2020].

zatem jednorazowe zachowanie, lecz podjęty z góry zespół zachowań mający na celu niepoddanie dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu²⁴. Za przykłady takich działań bezprawnych (a w zasadzie form zaniechania poddania dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu) podać można nie-reagowanie na upomnienia wierzyciela obowiązku, a następnie niepoddawanie dziecka szczepieniu pomimo nakładania grzywnien w celu przymuszenia do jego wykonania. Jest to zatem pewien ciąg zachowań godzących w porządek prawny, a konkretnie normę wynikającą z przepisu art. 115 k.w. (konkretnie adresowaną m.in. w odniesieniu do przedstawicieli ustawowych dziecka – art. 115§2 k.w.).

Sąd orzekający w sprawie z art. 115 k.w. będzie władny do wybrania jednej spośród dwóch kar: grzywny do 1500 zł lub kary nagany. W przypadku przedstawicieli ustawowych dziecka uchylających się od poddania go obowiązkowym szczepieniom ochronnym należy zastanowić się, czy kara nagany będzie *in abstracto* skuteczna. Wydaje się, że w przypadku podjętej i niezminionej w toku postępowania egzekucyjnego w administracji decyzji o niepoddaniu dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu, kara ta nie spełniałaby swoich celów. Przed wszystkim mając na uwadze wychowanie obwinionego i zmianę jego nastawienia w stosunku do przedmiotowego obowiązku.

Warto zadać pytanie, czy w ogóle istnieje możliwość zastosowania kary nagany. Biorąc pod uwagę przepis art. 115 k.w. rzecz wydaje się niepodważalna. Sankcjami za uchylenie się od obowiązkowego zaszczepienia dziecka jest grzywna do 1500 zł lub kara nagany. Zatem zasadne jest stwierdzenie, że taka kara może zostać orzeczona. Jednakże, aby dokonać kompleksowej analizy karnoprawnej dotyczącej postawionego pytania badawczego, trzeba zestawić art. 115§2 k.w. w zw. z art. 33§4 k.w. określającym okoliczności obciążające.

4. Ocena możliwości stosowania kary nagany w przypadku uchylania się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci w świetle okoliczności obciążających

Porządkując przedstawioną analizę dotyczącą uchylania się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci należy mieć na uwadze, że wykroczenie to popełniać będą przedstawiciele ustawowi dziecka, którzy pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej, sprawując pieczę nad

24 Zachowania te można rozważyć przez pryzmat czynu ciągłego. Choć niewątpliwie w Kodeksie wykroczeń nie ma instytucji czynu ciągłego, to w doktrynie i orzecznictwie dostrzegalne jest przekonanie, że zasadnym jest dopuszczenie czynu ciągłego na grunt prawa wykroczeń (por. Wyrok Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 7 listopada 2013 r., syg. IV Ka 411/13, LEX nr 1717078; Wyrok Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 23 kwietnia 2014 r., syg. V Ka 165/14, LEX nr 1871841).

osobą małoletnią lub bezradną, pomimo zastosowania środków egzekucji administracyjnej, nie poddają jej obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu. Zatem opiekunowi prawni (lub faktyczni) dziecka będą działali wbrew jego dobru, jakim jest zdrowie, bowiem – jak wskazano – szczepienia obowiązkowe są uznanym sposobem zapobiegania chorobom zakaźnym poprzez sztuczne uodpornienie.

Mając na uwadze obowiązujące przepisy, stwierdzić należy, że przedstawiciele ustawowi zobowiązani są działać dla dobra dziecka i sprawować opiekę nad nim w sposób należyty²⁵. Dobro dziecka powinno stanowić wartość nadrzędną. W przypadku obowiązkowych szczepień ochronnych dobrem dziecka będzie zachowanie jego zdrowia poprzez sztuczne uodpornienie na konkretną chorobę zakaźną, przeciwko której stosowane są obowiązkowe szczepienia ochronne. Warto przywołać istotne stanowisko, które wyraził WSA w Warszawie: „w realiach demokratycznego państwa prawnego tak dobro dziecka, jak i interes społeczny jednoznacznie wymagają, aby rodzice dziecka korzystali z osiągnięć współczesnej medycyny w sposób wolny od ideologicznych uprzedzeń i dobrowolnie poddawali dziecko szczepieniom ochronnym m.in. po to, by uniknąć stosowania przez organy państwa przymusu dla wykonania tego obowiązku”²⁶. Nie sposób przy tej okazji pominąć wciąż aktualny pogląd Sądu Najwyższego, który w wyroku z 1968 r. wskazał, że obowiązkowe szczepienia ochronne zostały wprowadzone nie tylko w interesie osób poddawanych szczepieniom, ale i w interesie całego społeczeństwa²⁷. Zatem przedstawiciele ustawowi wypełniając znamiona wykroczenia z art. 115 k.w. polegającego na niepoddaniu dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu będą działali na jego szkodę i wbrew jego interesom.

W art. 33§4 k.w. wprowadzono katalog okoliczności obciążających. Wśród nich dostrzec można interesującą z punktu widzenia niniejszych rozważań okoliczność. Mianowicie w art. 33§4 pkt 8 k.w. ustanowiono okoliczność obciążającą, polegającą na popełnieniu wykroczenia na szkodę osoby bezradnej lub osoby, której sprawca powinien okazać szczególne względy. W piśmiennictwie wskazuje się, że popełnienie wykroczenia na szkodę osoby, której sprawca powinien okazać szczególne względy, uzasadnia jednoznacznie ujemną ocenę osobowości sprawcy. Wskazuje się, że wykroczenie popełnione

25 Można powołać przy tej okazji art. 95§3 k.r.o. stanowiący o wykonywaniu władzy rodzicielskiej dla dobra dziecka i interesu społecznego (Ustawa z dnia 25 lutego 1954 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t. j.: Dz. U. 2019, poz. 2086).

26 Wyrok WSA w Warszawie z dnia 5 czerwca 2019 r., syg. VII SA/Wa 3100/18, LEX nr 2690434.

27 Wyrok SN z dnia 20 sierpnia 1968 r., syg. II CR 310/68, LEX nr 800.

może być na szkodę własnego dziecka²⁸. Z kolei Tomasz Grzegorzcyk, omawiając okoliczności obciążające, do kategorii osób bezradnych zalicza dzieci, wskazując, że mają one ograniczone możliwości reagowania na zachowanie sprawcy²⁹.

Mając na uwadze powyższe, stwierdzić należy, że przedstawiciele ustawowi działając w sposób zamierzony i celowo nie poddając dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu będą działali na szkodę dziecka, ale i na szkodę interesu społecznego (w tym bezpieczeństwa zdrowotnego). Zasluguje zatem na aprobatę przywołany wyżej pogląd Tomasza Bojarskiego, iż sprawcy wykroczeń popełnianych na szkodę osoby bezradnej lub osoby, której sprawca winien okazać szczególne względy będą zasługiwali na jednoznaczną ujemną ocenę. Wydaje się zasadnym twierdzić, iż szczególnie w tym przypadku osobowość sprawcy ma znamienite znaczenie.

Słusznie wskazuje Agnieszka Fiutak, że nakładanie kar finansowych na rodziców, którzy nie realizują obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci nie zawsze będzie właściwe i skuteczne³⁰. Jeśli zaś kary finansowe (na gruncie 115 k.w. będzie to kara grzywny) nie są zawsze skuteczne, tym bardziej wydaje się, że najłagodniejsza z katalogu kar za wykroczenia i przewidziana za uchylenie się od obowiązkowych szczepień ochronnych kara nagany nie przyniesie zamierzonych rezultatów.

Celowe, zamierzone i bezprawne działanie przedstawicieli ustawowych dziecka, zmierzające do niepoddania go obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu bez względu na sankcje administracyjne oraz odpowiedzialność za wykroczenie, należy zatem ocenić zdecydowanie negatywnie. Ponadto wykroczenie to winno być rozważane w związku z art. 33§4 ust. 8 k.w., gdyż popełniane jest w tym wypadku na szkodę dziecka. Stanać należy na stanowisku, że zarówno długotrwałe i zamierzone działanie, jak i fakt zaistnienia okoliczności obciążającej warunkuje niemożność zastosowania kary nagany.

Mając na uwadze powyższe, wydaje się zasadnym twierdzić, że kara nagany nie tylko będzie nieskuteczna w stosunku do przedstawicieli ustawowych niepoddających dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu, ale także niewspółmierna do wagi popełnionego wykroczenia, a co za tym idzie naruszenia porządku prawnego. Jak wskazano, uchylenie się od

28 Bojarski, „Komentarz do art. 33 Kodeksu wykroczeń”, [w:], *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, wyd. 6. (Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2019), 137-138.

29 Tomasz Grzegorzcyk, „Komentarz do art. 33 Kodeksu wykroczeń”, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. Tomasz Grzegorzcyk (Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013), 160 i n.

30 Por. Agnieszka Fiutak, *Odpowiedzialność przedstawiciela ustawowego za niewykonanie szczepieni obowiązkowego*, *Medyczna Wokanda*, nr 9 (2017): 164.

obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci stanowi zarówno zagrożenie dla ich bezpieczeństwa zdrowotnego, jak i społeczeństwa. Stwierdzić także należy, że istnienie kary nagany za wykroczenie popełniane na szkodę dziecka (art. 115§2 k.w.) jest wysoce wątpliwe. Podobna wątpliwość nasuwa się w przypadku możliwości jej stosowania w przypadku tego wykroczenia.

6. Podsumowanie

Wykroczenie polegające na uchylaniu się od obowiązkowych szczepień ochronnych w Polsce nabiera na znaczeniu, bowiem zwrot odsetka osób uchylających się od tego obowiązku z roku na rok wzrasta. W niniejszym opracowaniu wskazano na jeden z przejawów tego wykroczenia, mianowicie uchylanie się przez przedstawicieli ustawowych od poddania dziecka, które pozostaje pod ich opieką obowiązkowym szczepieniom ochronnym. Za popełnienie tego wykroczenia grozi kara nagany lub grzywny do 1500 zł.

Kara nagany stanowi najłagodniejszą formę represji przewidzianą na gruncie Kodeksu wykroczeń. Stanowi napiętnowanie czynu sprawcy wykroczenia, którego celem jest wywołanie refleksji w psychice sprawcy, by nie popełniał tego czynu w przyszłości, jak i nie występował przeciwko porządkowi prawnemu w ogóle. Kara ta jest symboliczna. Włącznie z samym przebiegiem postępowania w sprawach o wykroczenia winna przynieść określony pozytywny rezultat, tylko wówczas będzie celowa.

Główną wątpliwością omawianą na kanwie niniejszych rozważań jest dopuszczalność zastosowania kary nagany w przypadku przedstawicieli ustawowych uchylających się od poddania dziecka obowiązkowemu zaszczepieniu na określoną chorobę zakaźną. U podstaw postawienia tego pytania legły następujące czynniki. Po pierwsze, uchylając się od obowiązkowych szczepień ochronnych przedstawiciele ustawowi działają w sposób zamierzony i długofalowy, mianowicie uchylają się od lekarskiego badania kwalifikacyjnego, nie poddają dziecka zaszczepieniu pomimo wysyłanych wezwań, nie realizują wreszcie obowiązku w drodze postępowania egzekucyjnego w administracji, co skutkuje nakładaniem grzywien w celu przymuszenia do wykonania ciężącego na nich obowiązku. Dopiero ostatnim elementem jest skierowanie wniosku o ukaranie do sądu właściwego w sprawach o wykroczenia. Wyrokując w tej sprawie z uwagi sądu nie może zejść ta okoliczność.

Kolejnym czynnikiem są okoliczności obciążające w postaci działania na szkodę osoby bezradnej, a więc dziecka. Przedstawiciele ustawowi działają na szkodę małoletniego w przypadku niepoddania go obowiązkowym szczepieniom ochronnym. Jak udowodniono szczepienia ochronne na konkretne choroby zakaźne stanowią w świetle obecnej wiedzy medycznej bardzo dobry środek do zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych, a co za tym idzie ochrony bezpieczeństwa zdrowotnego jednostki i społeczeństwa. Dziecko, jako osoba niepełnoletnia, niezdolna do prawidłowego rozpoznania

skutków niezaszczepienia, jest zdane w tej kwestii na rozsądek przedstawicieli ustawowych (odpowiednio: opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka).

W toku niniejszej analizy dokonano próby odpowiedzenia na pytanie, czy kara nagany będzie karą właściwą za to wykroczenie po pierwsze *in abstracto*, gdyż przedstawiciele ustawowi podejmują szereg działań sprzecznych z prawem mających na celu niepoddanie dziecka obowiązkowemu zaszczepieniu, przez co kara nagany w tym przypadku wydaje się pozbawiona zasadności, a po drugie *in concreto* w świetle okoliczności obciążających sprawcę wykroczenia na podstawie art. 33§4 pkt 8 k.w.

Mając na uwadze poczynioną powyżej analizę zasadnym jawi się twierdzenie, że możliwość orzekania kary nagany w omawianym przypadku stałaby w sprzeczności z samym celem tej kary nie wspominając już o żadnym oddziaływaniu na sprawcę wykroczenia, w tym przypadku doprowadzając do poddania dziecka obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu.

Bibliografia

- Bojarski Tadeusz, „Komentarz do art. 18 Kodeksu wykroczeń”, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, wyd. 6. 109-110. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2019.
- Bojarski Tadeusz, „Komentarz do art. 33 Kodeksu wykroczeń”, [w:], *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, wyd. 6. 133-138. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2019.
- Daniel Paweł, „Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych” *Przeгляд Prawa Publicznego*, nr 4 (2014): 45-55.
- Fiutak Agnieszka, *Odpowiedzialność przedstawiciela ustawowego za niewykonanie szczepieni obowiązkowego*, Medyczna Wokanda, nr 9 (2017): 155-169.
- Giętkowski Radosław, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013.
- Grzegorzczuk Tomasz, „Komentarz do art. 33 Kodeksu wykroczeń”, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczuk. 150-165. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013.
- Kania Agnieszka, „Ogólne dyrektywy wymiaru kary za wykroczenia” *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XLI (2016): 117-135. DOI: <https://doi.org/10.19195/2084-5065.41.7>.
- Konarska-Wrzošek Violetta, „Szczególne dyrektywy sądowego wymiaru kary”, [w:] *System Prawa Karnego. Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, t. V, wyd. 2. 275-353. Warszawa: C.H. Beck, 2017.
- Kosonoga-Zygmunt Julia, „Kara nagany w systemie sankcji za wykroczenia” *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, nr 1 (2017): 92-109.

- Krajewski Radosław, „Kara nagany za wykroczenia” *Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania UKW*, t. III (2013): 75-82.
- Kurzępa Bolesław, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis, 2008.
- Marczewski Marek, *Wykroczenia w świetle statystyki policyjnej i sądowej*. Warszawa: Wydawnictwo IWS, 2018.
- Melezini Mirosława, „Kara nagany”, [w:] *System Prawa Karnego. Kary i środki karne. Podnie sprawcy próbie*, t. VI, red. Mirosława Melezini. 377-380. Warszawa: C.H. Beck, 2010.
- Podkówka Anna, „Wykonywanie kar orzeczonych w sprawach o wykroczenia” *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, z. 2 (2018): 157-177.
- Weithorn Louis A., Dorit Rubinstein Reiss, „Legal approaches to promoting parental compliance with childhood immunization recommendations” *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, vol. 18 (2018):1610-1617. DOI: 10.1080/21645515.2018.1423929.